Politinės partijos Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis Programa

Valstybės finansai, mokesčių politika ir ūkio valdymas

Vienas iš pagrindinių veiksnių, užtikrinančių aukštą gyvenimo kokybę yra stipri ekonomika, veikianti sveikoje ir saugioje verslo aplinkoje. Ekonomika turėtų padidinti žmonių gyvenimo gerovę, o ne atitraukti nuo jos. Dabartinė patirtis, įveikiant pasaulinės krizės sukeltus padarinius, leidžia teigti, kad didelis šiuolaikinės ekonomikos augimas yra grindžiamas pernelyg dideliu įsiskolinimu, visų išteklių, įskaitant gamtinius, beatodairišku eikvojimu, o tai veda prie naujų pasaulinių ar lokalinių krizių.

Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis siekia, kad šalies ekonomika būtų vertinama ne vien tik kiekybinių išraiškų rodikliais (tokių, kaip BVP ar kiti makroekonomikos indikatoriai), bet ir kokybiniais rodikliais, kurie atspindi kolektyvinės gerovės ir kokybiško gyvenimo sukūrimo principus. „Žalioji“ ekonominė politika turi būti klestinčios ir darnios visuomenės šerdis, skatinanti asmeninę iniciatyvą ir verslumą.

Aktyvus ir socialiai atsakingas Lietuvos verslas gali ne tik garantuoti ilgalaikį ir stabilų darbo vietų kūrimą ir išsaugojimą, bet ir garantuoti ekonominį stabilumą valstybėje, kuris yra kiekvieno visuomenės nario gerbūvio pagrindas. Kuo daugiau Lietuvoje bus iniciatyvių ir kuriančių žmonių, tuo labiau visuomenė bus nepriklausoma nuo valdžios, efektyviai įgyvendinama jos kontrolę.

Žalioji ekonominė politika siekia sumažinti neigiamą ekonomikos poveikį aplinkai ir pagerinti žmonių gyvenimo kokybę Lietuvoje.

Siekdamas įgyvendinti šį tikslą, Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks:

1. Vykdyti aktyvią „žaliąją“ mokesčių politiką, kuri skatintų gyvenimo kokybės ir visuomenės gerovės kėlimą bei saugotų aplinką nuo teršimo

Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks iš esmės supaprastinti mokesčių apskaitą, peržiūrėti ekonominės krizės metu nepagrįstai sukeltus mokesčius, ypač smulkiam verslui (verslo liudijimai, individualios įmonės - dauguma individualiai dirbančių asmenų arba tapo bedarbiais, arba pasitraukė į šešėlį ir atnešė šalies biudžetui papildomų išlaidų), sukurti palankią verslui aplinką, kuri skatintų mūsų verslą ne slėpti, o sąžiningai mokėti mokesčius valstybei. Be to, Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks optimizuoti mokesčių sistemą, peržiūrint esamą gamtinių išteklių apmokestinimą, apmokestinti iškastinio kuro naudojimą energijos gamyboje, tuo pačiu skatinant racionalų ir tausojantį gamtinių išteklių panaudojimą bei intensyvią atsinaujinančių energijos šaltinių plėtrą. Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis skatins sąžiningą konkurenciją bei rinkos demonopolizavimo ir monopolijų bei oligopolijų aktyvios valstybinės priežiūros procesus. Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks, kad mokesčių sistema būtų socialiai teisinga, o nekilnojamas turtas ir prabangos prekės būtų apmokestintos.

2. Skatinti socialiai atsakingo verslo kūrimąsi, paremti „žaliosios“ ekonomikos plėtrą

Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks aktyviai remti smulkaus ir vidutinio verslo vystymąsi (kreditavimo garantijos, mokestinės lengvatos, prioritetinis Europos Sąjungos paramos lėšų skyrimas „žaliajam“ verslui vystyti ir plėtoti įvairiuose sektoriuose), iš esmės mažinant verslo

reguliavimo biurokratinę naštą, supaprastinant naujo verslo pradžios procedūras, tam plačiai naudojant įvairius paramos mechanizmus. Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks skatinti „žalių“, aukštą pridėtinę vertę turinčių darbo vietų kūrimą. „Žaliosios“ darbo vietos užtikrins ilgalaikį ir subalansuotą ekonomikos augimą, didins žmonių užimtumą, prisidės prie klimato kaitos efekto mažinimo, saugos ekosistemas nuo išnykimo pavojaus. Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis skatins naujų technologijų, mažinančių visų išteklių naudojimą arba naudojančių atsinaujinančius energijos šaltinius, plėtrą. Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks iš esmės pakeisti būsto renovavimo politiką Lietuvoje - valstybė turi prisiimti pagrindinę dalį išlaidų ir atsakomybės už šios programos spartų įgyvendinimą.

3. Optimizuoti viešojo sektoriaus veiklą

Pagrindinė valstybės tarnybos paskirtis - tarnauti žmonėms ir būti naudingiems visuomenei, užtikrinant materialinių gėrybių kūrimo, vartotojų teisių apsaugos sąlygas. Siekiant viešojo sektoriaus veiklos efektyvumo Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks, kad valstybės tarnautojai atitiktų savo tikrąją paskirtį - tarnautų žmonėms - nustatant aiškią asmeninę atsakomybę už priimamus sprendimus, atliktų darbų kokybę bei įdėtas pastangas, įgyvendinat principą - žymiai daugiau kokybiškų viešųjų paslaugų, atitinkančių besikeičiančius visuomenės ir ekonomikos poreikius.
Norint reikalauti iš viešojo sektoriaus darbuotojų aukšto profesionalumo ir sąžiningumo atliekant pareigas, yra būtinas valstybės tarnybos depolitizavimas. Valstybės tarnautojams turi būti sudarytos teisinės sąlygos (profesinis stabilumas, apsauga nuo politinio kišimosi, adekvatus atlyginimas), skatinančios juos tinkamai ir efektyviai vykdyti savo funkcijas ir įgaliojimus.
Viešojo sektoriaus skaidrumas ir jo efektyvumas visose valstybės ir savivaldybių institucijose gali būti įgyvendinamas, diegiant vieno langelio sistemą, perkeliant viešąsias paslaugas į elektroninę erdvę, kuriant nuotolines darbo vietas, visų pirma, viešajame sektoriuje bei aktyviai decentralizuojant valdymo funkcijas, kad sprendimų priėmimas būtų kuo arčiau kiekvieno piliečio. Sprendimų priėmėjai turi būti viešinami bei nustatyta jų asmeninė atsakomybė už rezultatus. Tai ypač svarbu, kai svarstomi investiciniai, žmonių socialinei gerovei, sveikatai, vartotojų teisėms, gyvenamajai aplinkai įtakos turintys projektai ar iniciatyvos. Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks, kad į sprendimų priėmimą, derinant ar rengiant teisės aktus, privaloma tvarka būtų įtraukta visuomenė per visuomenines, nevyriausybines ar vartotojų teisių gynimo organizacijas, o finansiniai srautai skirti viešajam sektoriui, būtų paskirstyti tikslingai, užtikrinant skaidrų viešųjų paslaugų pirkimų organizavimą, iš esmės reformuojant viešuosius pirkimus centralizavimo būdu ir kartu griežtinat reikalavimus viešųjų pirkimų organizavimui bei nustatant asmeninę atsakomybę už priimtus sprendimus. Kovos su korupcija valstybės tarnyboje, valstybės tarnautojų atrankos sąlygų bei atsakomybės už padarytus nusižengimus griežtinimas yra vienas iš pagrindinių „žaliosios” politikos tikslų.

4. Tinkamai ir efektyviai saugoti vartotojų teises

Labai svarbus „žaliosios“ ekonominės politikos uždavinys yra tinkamai ir efektyviai saugoti vartotojų teises. Vartotojas turi teisę įsigyti tinkamas, jo poreikius atitinkančios kokybės prekes ir paslaugas. Teoriškai ir dabar vartotojų teisių apsauga yra sureglamentuota, tačiau dauguma vartotojų neturi pakankamai informacijos, kaip jų teisės yra ginamos. Vartotojų padėtį labai apsunkina realios konkurencijos rinkoje nebuvimas, kuomet vartotojas įvaromas į kampą be galimybės pasirinkti ir priverstas taikytis prie nuolat kylančių kainų už negerėjančios kokybės produkciją ir paslaugas.

Žalioji energetika

Gamtiniai ištekliai, įskaitant ir energetinius, yra baigtiniai. Savo poreikiams užtikrinti žmonija per nepilną šimtmetį baigia sunaudoti didžiąją dalį iškastinio kuro, kuris formavosi šimtus milijonų metų. Degindama iškastinį kurą, žmonija sukėlė nekontroliuojamas aplinkosaugines problemas, kaip klimato atšilimas, ozono sluoksnio irimas, atmosferos oro užterštumas ir pan. Sparčiai vystantis ūkiui ir didėjant energetiniams poreikiams, likusių tradicinių energetinių išteklių pakaks tik trumpam laikui. Urano, retųjų mineralų, naudojamų šiuolaikinėse technologijose, ištekliai žemėje yra dar mažesni už iškastinio kuro išteklius.

Todėl tradicinė energetika nebeturi ateities, o energetikos sektoriuje turi įvykti [R]EVOLIUCIJA – tai yra:

1. Revoliucinis vystymosi plėtros krypties pakitimas energetikoje, nuo tradicinio iškastinio kuro ir branduolinės energijos naudojimo pereinant prie modernių atsinaujinančios energetikos technologijų naudojimo ir energijos efektyvumo didinimo. Pirmiausia šis lūžis turi įvykti žmonių sąmonėje, tam kad jau šiandien būtų priimti politiniai sprendimai, garantuojantys darnios energetikos plėtros gaires ateičiai.
2. Evoliucinis darnios energetikos vystymasis, pagrįstas laipsnišku visų atsinaujinančios energijos rūšių dalies didėjimu bendrame energijos balanse ir sparčiu energijos efektyvumo priemonių įgyvendinimu, siekiant sumažinti energijos intensyvumą bei taupyti energijos išteklius gamyboje, perdavime ir vartojime.

Vadovaudamasi darnios plėtros principais, užtikrindama Lietuvos piliečių gerovę ir saugumą, siekdama stabilaus ir užtikrinto pirminių energetinių išteklių tiekimo, tuo pačiu garantuodama šalies energetinę nepriklausomybę, Lietuvos Žaliųjų Sąjūdžio partija deklaruoja būtinybę pertvarkyti šalies energetikos sektorių, panaudojant pažangiausias šiuolaikines technologijas, pagal šiuos principus:

1. Visiškai atsisakyti atominės energetikos naudojimo.

Pasinaudojant Europos Sąjungos ir kitų šalių-donorių pagalba, saugiai ir patikimai, nesukeliant pavojaus savo ir kaimyninių šalių piliečiams, jų turtui, uždaryti Ignalinos atominę elektrinę ir sutvarkyti Ignalinos atominės elektrinės atidirbtą branduolinį kurą bei kitas radioaktyvias atliekas. Po to būtina dezaktyvuoti užterštas teritorijas, demontuoti užterštą įrangą, sutvarkyti bei demontuoti atominės elektrinės pastatus pagal finansines galimybes.

2. Pasiekti realų šalies energetinį saugumą

Norint pasiekti realią šalies energetinę nepriklausomybę – t.y., energetinį saugumą, reikia ne tik nutiesti elektros energijos perdavimo jungtis su Švedija ir Lenkija ir pereiti nuo Rusijos kontroliuojamos IPS/UPS sinchronizacijos prie Vakarų Europos UCTE ar Skandinavijos NORDEL sinchronizacijos. Būtina kryptingai ir ryžtingai siekti iškastinio kuro naudojimo bendrame šalies pirminių energijos išteklių balanse mažinimo, apmokestinant jo naudojimą gaminant enegiją, tuo pačiu ryžtingai pereinant prie kietosios biomasės, komunalinių atliekų, biodujų ir geoterminės energijos naudojimo šilumos gamyboje, efektyviai tam panaudojant vietinius kietosios biomasės išteklius (miškininkystės, medžio apdirbimo pramonės ir žemės ūkio atliekas) ir biodegraduojančių atliekų skaidymosi procese susidarančias dujas. Elektros energijos gamyboje būtina pilnai išnaudoti ir visokeriopai skatinti mažosios hidroenergetikos, vėjo, saulės ir geoterminės energijos potencialo panaudojimą.

3. Siekti sumažinti klimato kaitos efektą

Norint mažinti klimato kaitos efektą būtina intensyviai diegti energijos efektyvumo didinimo priemones tiek šilumos, tiek elektros energijos srityse, aktyviai modernizuoti ir pritaikyti šiuolaikiniams energijos sunaudojimo poreikiams gamybinius, visuomeninės paskirties pastatus, senus, sovietiniais metais pastatytus daugiabučius ir kitus namų ūkio pastatus. Prie klimato kaitos efekto mažinimo priemonių priskirtinas elektros ir šilumos energijos pajėgumų ir tiekėjų decentralizavimas; mažųjų koogeneracinių elektrinių plėtros skatinimas ten, kur yra šilumos vartojimo poreikis, patrauklios kainodaros už už elektros energijos perdavimą ir paskirstymą suformavimas, palaipsninis perėjimas prie "išmaniųjų tinklų" (smart grid), platus nenaudojamos ar nederlingos žemės plotų panaudojimas energetinių kultūrų auginimui, tokiu būdu užtikrinant kietosios biomasės ir/ar biodegalų gamybą. Būtina skatinti įmones, kad jos aktyviai diegtų naujas technologijas ir įrenginius, kurie vykdytų beatliekinę gamybą, efektyviai naudotų energetinius išteklius, mažinančius CO_2 taršą.

Žalioji transporto sistema

Gerai veikianti ir organizuota transporto sistema yra gyvenimo gerovės, ekonominio augimo ir piliečių judėjimo pagrindas. Tačiau šios sistemos funkcionavimas sukelia neigiamas pasekmes: teršiama aplinka, kyla pavojus žmogaus sveikatai bei gyvybei.

„**Žaliosios" transporto politikos tikslas yra ryžtingas „žaliosios" transporto sistemos diegimas ir plėtra siekiant, kad neigiamas susisiekimo sektoriaus poveikis žmogaus sveikatai ir jį supančiai aplinkai būtų sumažintas iki žemiausio lygio, kuris leistų gamtai su šia žala susitvarkyti pačiai (vizija – nulis CO_2 emisijų transporto sektoriuje), o Lietuva šioje srityje taptų pavyzdine šalimi Europos Sąjungoje ir pasaulyje. Tik vykdant subalansuotą valstybės politiką šiame sektoriuje, aiškiai išskiriant prioritetus, galima tikėtis, kad susisiekimo sektorius bus draugiškas aplinkai ir nepavojingas žmogaus sveikatai ar gyvybei.**

Siekiant įgyvendinti iškeltą tikslą, Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis:

1. Aktyviai diegs ekologiško, draugiško aplinkai transporto sistemą, mažinančią klimato kaitos efektą Lietuvoje

Vienas iš pagrindinių aplinkos teršimo šaltinių Lietuvoje yra transporto priemonės. Siekiant sumažinti klimato kaitos efektą, Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis pasiūlys įgyvendinti specialias „žaliasias" priemones, o prioritetiniais projektais susiekimo sektoriuje laikys aplinkos neteršiančio (ekotransporto) ir alternatyvaus (visuomeninio) transporto, kuris nenaudoja iškastinio kuro, sistemų plėtrą bei transporto srautų optimizavimą, kuriant nuotolines darbo vietas, priartinant viešųjų paslaugų (sveikatos apsaugos, švietimo ir kt.) teikimą kuo arčiau gyvenamosios vietos, tuo pačiu mažinant kelionės poreikį su nuosava transporto priemone.

2. Sieks subalansuoti susisiekimo sistemos plėtrą, atsižvelgiant į aplinkosauginius poreikius

Esamos susisiekimo sistemos plėtra ir jos priežiūra yra glaudžiai susijusi su mus supančia aplinka. Būtina peržiūrėti balansą tarp vykdomos ir planuojamos vykdyti plėtros bei aplinkosauginių poreikių, teikiant pirmenybę aplinkai draugiškų ir ekologiškų susisiekimo

sistemų plėtrai. Būtina peržiūrėti investavimo prioritetus susisiekimo srityje, aktyviai remti krovinių srautų ir keleivių perkėlimą nuo sausumos automobilinių kelių prie kitų, ekologiškų transporto sistemų, kartu vystant ir plėtojant intermodalines jungtis pagrindiniuose Lietuvos transporto mazguose.

3. Sieks, kad žuvusiųjų ir sužeistųjų skaičiaus mažėjimas šalies keliuose būtų ilgalaikė tendencija

Eismo saugumo politika turėtų tapti prioritetine šalies vystymosi kryptimi ir nepriklausyti nuo politinės valdžios kaitos. Vizija „nulis žuvusiųjų šalies keliuose" - tai ilgalaikė šalies eismo saugumo politikos programa, vykdoma nuolatos ir kryptingai, skiriant ypatingą dėmesį eismo saugumo švietimo ir mokymo priemonių bei šiuolaikinių eismo valdymo sistemų įgyvendinimui.

Žemės ūkio ir kaimo plėtra

Žemės ūkis yra viena iš svarbiausių šalies ūkio šakų, nes žemės ūkio produkcija su maisto gamybos sektoriumi sudaro 8 proc. BVP, o eksportas - 18 proc. viso šalies eksporto. Lietuvos kaime gyvena per 30 proc., žemės ūkio sektoriuje dirba 12 proc. šalies gyventojų. Ekologinis žemės ūkis Lietuvoje šiuo metu užima 2,3 proc. visų ūkių skaičiaus ir 5 proc. viso žemės ūkio veiklos ploto ir turi dideles perspektyvas, užtikrinant augančius vartotojų, kurie nori sveikai maitintis, poreikius. Taigi, dabartinė žemės ūkio, maisto pramonės ir kaimo plėtros padėtis suteikia galimybę vystyti efektyvų ateities žemės ūkio ir kaimo plėtros modelį, tačiau šiam sektoriui yra būdingos kelios neigiamos tendencijos:

1. Mažos pajamos ir žemas produktyvumas kaime.
2. Maksimalaus pelno siekimas, neatsižvelgiant į vartotojų poreikius, smulkiems ūkiams nepalanki įstatyminė bazė, nebaigta žemės reforma, didelė dalis apleistos ir nenaudojamos žemės plotų.
3. Gyventojų užimtumo problemos, prastas gerbūvis, didelė socialinė atskirtis tarp miesto ir kaimo.
4. Ilgalaikės valstybinės strategijos ekologinės maisto gamybos paramai nebuvimas, nepakankama ekologinės maisto produkcijos dalis rinkoje ir prasta agroaplinkosauginė būklė.

„Žaliosios" politikos tikslas žemės ūkio srityje – aktyviai remti ilgalaikę tausojančio ir subalansuoto žemės ūkio ir normalaus maisto gamybos plėtrą, atsižvelgiant į aplinkosauginius reikalavimus bei toliau gerinti gyvenimo kokybę kaime.

Norint įgyvendinti iškeltą tikslą, reikia:

1. Skatinti ekologinį ir aplinkai palankų ūkininkavimą

Ekologinis žemės ūkis Lietuvoje šiuo metu užima 2,3 proc. visų ūkių skaičiaus ir 5 proc. viso žemės ūkio veiklos ploto. Būtina pažymėti, kad didelė dalis ekologinių produktų eksportuojama, todėl jie menkai prieinami galutiniam Lietuvos vartotojui. Reikia pasiekti, kad ekologinis ir aplinką tausojantis ūkininkavimas taptų prioritetine žemės ūkio šaka, visapusiškai skatinant įvairių jo formų vystymąsi. Siekiant patenkinti vietos rinkos vartotojų poreikius, reikia, kad ekologiniai ūkiai sudarytų 20 proc. visų ūkių skaičiaus, užtikrinant sąžiningą ekologinio ūkininkavimo ir ekologinių produktų gamybos sistemą, koncentruojant

jų veiklą tik smulkiuose ir vidutiniuose šeimos ūkiuose, užtikrinant valstybės ir Europos Sąjungos paramą jiems.

2. Užtikrinti normalaus maisto gamybą bei didinti jos konkurencingumą

Siekiant maksimalaus pelno, dažnai neatsižvelgiama į vartotojų poreikius ir jų sveikatos apsaugą. Todėl reikia nuosekliai įgyvendinti priemones, kurios užtikrintų ne tik ekologiško maisto gamybos plėtrą, bet ir orientuotų tradicinio maisto gamybos pramonę į galutinį vartotoją, gaminant sveiką, natūralų, kokybišką, neužterštą, be genetiškai modifiluotų organizmų (GMO) ir kenksmingų priedų maistą, sąžiningai taikant geriausios maisto gamybos praktikos principus, kontroliuojant maisto gamybą „nuo lauko iki stalo". Būtina intensyvi smulkių, specializuotų maisto prekių parduotuvių ir mažų maisto perdirbimo įmonių plėtra, sudarant joms lygias konkurencines sąlygas maisto produktų rinkoje.

3. Užtikrinti stabilias ūkininkų pajamas

Rinkoje vyraujant stambioms perdirbimo bei prekybos įmonėms, pavieniai ir neorganizuoti šalies ūkininkai tampa vis labiau priklausomi nuo jų diktuojamų sąlygų ir didžia dalimi nukenčia finansiškai. Norint užtikrinti racionalią žemdirbystės plėtrą, reikia sudaryti palankias verslo sąlygas žmonėms, besiverčiantiems žemės ūkiu, ekologiniu ūkininkavimu, maisto produktų gamyba ir realizavimu bei kitais kaimo verslais. Valstybės parama, įskaitant Europos Sąjungos paramą, turėtų būti prioriteto tvarka skiriama smulkiems ir vidutiniams šeimos ūkiams bei įmonėms. Siekiant sumažinti kaimo sektoriuje dirbančių žmonių pajamų priklausomybę nuo stambių perdirbėjų įmonių bei prekybos centrų diktato, reikia aktyviai skatinti ūkininkų kooperaciją, tiek produkcijos perdirbimo, tiek jos realizavimo srityje, užtikrinant valstybės ir Europos Sąjungos paramą šiai sričiai.

4. Kelti gyvenimo gerovę kaime

Kaimo gyventojų pajamos yra labai mažos, čia egzistuoja sąlyginai didelė socialinė atskirtis, kaimui yra būdingos didelės užimtumo problemos, prasta socialinės infrastruktūros būklė, sveikatos apsaugos ir švietimo paslaugų kokybė nėra aukšto lygio. Prie šių problemų sprendimo prisidėtų palankių sąlygų sudarymas alternatyvioms veikloms vystyti kaime (kaimo turizmo, tradicinių amatų, paslaugų teikimo, atsinaujinančių žaliavų auginimo ir kt.). Reikia ypač skatinti jaunų žmonių pritraukimą į kaimą per įvairias valstybės ir Europos Sąjungos paramos programas, tuo pačiu gerinant arba sukuriant naują ir patrauklią žmonėms socialinę, sveikatos apsaugos, švietimo ir ikimokyklinių įstaigų infrastruktūrą, plačiai panaudojant tam tikslui vietines bendruomenes ir jų iniciatyvas.

5. Paskelbti Lietuvą laisva nuo genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) zona

Labai didelė problema yra sparti genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) ir iš jų pagamintų produktų plėtra pasaulinėje rinkoje, prisidengus kilniais bado problemos sprendimo ar žemės ūkio sąlygų gerinimo tikslas, visiškai neįvertinus šių organizmų poveikio aplinkai, biologinei įvairovei, žmonių bei gyvūnų sveikatai. Todėl Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks, kad Lietuvoje nebūtų auginami, naudojami kaip maisto priedai ar pan. genetiškai modifikuoti organizmai (GMO), kurie gali būti skirti panaudoti įvairiems tikslams, siekiant, kad Lietuva būtų pripažinta laisva nuo genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) šalimi**.**

Tausojanti (subalansuota) plėtra

Intensyvios ūkio plėtros galimybės Lietuvoje yra ribotos, nes biosferos ištekliai nėra neišsenkami, o dalis iš jų yra iš viso neatkuriami. Pažymėtina, kad antropogeninė veikla paskutiniu metu Lietuvos miestuose vystėsi labai intensyviai, o tai gali stipriai atsiliepti netolimoje ateityje.

Lietuvos Žaliųjų Sajūdis tausojančią (subalansuotą) plėtrą mato kaip naują žvilgsnį į žmogaus ir gamtos santykius. Ūkio vystymasis turi išsilaikyti sulig mūsų planetos ekologijos ir resursų limitais. Mes palaikome sprendimus, palaikančius ekologinę pusiausvyrą ir gamtos išteklių taupymą. Sieksime, kad mūsų šiandienos sprendimai ateities kartoms sukurtų pridėtinę ekologinę vertę, pereinant į subalansuotą ūkio vystymąsi, kuris gerbia integralumą su natūraliomis sistemomis.

Lietuvos Žaliųjų Sajūdžio tausojančios plėtros politikos pagrindiniai uždaviniai yra:

1. Iš esmės sumažinti taršą gamtai

Būtina puoselėti neužterštą ir sveiką gamtą – aplinką, kurioje nėra teršiamas oras, vanduo, dirvožemis, kur nėra triukšmo, kur saugoma gamta ir gamtos ištekliai, naudojami ekologiški inžineriniai sprendimai. Aplinka ir patalpos turi atitikti sveikos aplinkos fizinius ir psichologinius reikalavimus. Vietos valdžia turėtų laikytis aplinkos teršimui priešiškos politikos, puoselėjant ir skatinant „švarias" technologijas, nuolatos vykdant aplinkos monitoringą. Vietos valdžia turi būti atsakinga už gamtos ir žaliųjų zonų apsaugą ir plėtoti laukinės augmenijos, biologijos sodų, atitinkamų augalų rūšių parinkimą, atitinkamų vietų apželdinimą. Planuojant naujas teritorijas ir puoselėjant esamas, būtina užkirsti kelią oro, vandens, dirvožemio ir podirvio teršimui, būtina rūpintis miestų apsauga, kuriant buferines zonas, steigiant parkus, sodus.

2. Intensyviai plėsti ir atstatyti žaliuosius plotus

Vienas svarbiausių ekosistemos stabilumo faktorių yra miškai. Būtina toliau didinti miškų plotus, remti privačias iniciatyvas plečiant miškus. Turi būti aktyviau puoselėjama augmenija atvirose erdvėse. Ji turi atspindėti vietos istorinį ir gamtinį savitumą. Naujų urbanistinių plotų plėtra turi būti vykdoma apželdinant visuosmenines zonas aplink daugiabučius, išsaugant esamus žaliuosius plotus, steigiant gamtos ir sodininkystės centrus mokyklose. Būtina miestuose nustatyti saugomus ir puoselėjamus želdynus, kuriant naujus želdynus, vandens telkinius, kad būtų išvengta akmens, betono, plieno, stiklo ir asfalto aglomeratų be gamtinės gyvybės ženklų. Želdynai turi būti pirmos svarbos rajonų planavimo elementai. Miestas privalo turėti „plaučius", kur būtų kuriamos rekreacinės erdvės. Atviros erdvės didmiesčiuose yra būtinos ir nuolatos tvarkomos.

3. Sudaryti visas sąlygas gyvenamojo būsto pasirinkimui

Kiekvienas Lietuvos pilietis privalo turėti teisę į tinkamą, patogų ir gerai apšviestą pakankamo dydžio būstą su visais patogumais, atinkantį aplinkosaugos reikalavimus. Tai įmanoma pasiekti optimizuojant planavimo ir projektavimo procesų biurokratines procedūras bei centralizuojant infrastruktūros plėtrą. Savo namuose gyventojai turi turėti teisę į privatumą, saugumą, ramybę ir asmeninio turto apsaugą. Socialiai pažeidžiamų asmenų ar

šeimų negali apriboti vien tik rinkos dėsniai – tokiems asmenims ir šeimoms turi būti suteikiamas socialinis būstas.

4. Skatinti žaliąją (aplinkai draugišką) architektūrą ir urbanizmą

Urbanizacija turėtų kuo organiškiau įsilieti į landšaftą ir kuo mažiau darkyti gamtą. Būtina statytojus skatinti pagal galimybes naudoti medžiagas, kurios nekeltų pavojaus žmonių sveikatai ir nesudarytų toksiškų atliekų pastatus eksploatuojant ilgalaikėje perspektyvoje. Reikia siekti nulinės CO_2 emisijos iš pastatų, kadangi pastatai ir jų statyba išskiria apie trečdalį CO_2 ir yra dideli energijos vartotojai. Nulinė emisija reikštų aukštą energetinį pastatų tvarumą. Pagal galimybes būtina pastatus versti energiją generuojančiomis, o ne eikvojančiomis sistemomis. Tai įmanoma tik taikant energetinę sinergiją, t.y., įvairių energijos šaltinių panaudojimą. Siektina, kad statybinės medžiagos būtų atsinaujinančios, vietinės, biodegraduojančios po panaudojimo. Būtina siekti žaliųjų sprendimų taikymo pastatų eksploatacijai ir įvesti "pastato sveikatos sertifikatą" viešiesiems ir specialiems pastatams (pvz., vaikų darželiams).

Sveikatos apsauga ir sveika gyvensena

Nors Lietuvos sveikatos apsaugos sistema nuo pat nepriklausomybės atkūrimo nuolat reformuojama, deja eilė sveikatos apsaugos sistemos rodiklių per pastaruosius du dešimtmečius tik blogėja. Ypač prastėja sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas eiliniam Lietuvos gyventojui. Tai sąlygoja iškreiptas sveikatos apsaugos finansavimo modelis, korupcijos apraiškos ir vadinamoji „medikų klanų" veikla. Vietoje to, kad mokesčių mokėtojų pinigai sektų paskui pilietį, jie išsvaistomi mažai pagrįstoms investicinėms programoms ir projektams. Visuomenės sveikatos saugojimas ir ligų prevencija yra dabartinės sveikatos apsaugos sistemos podukros.

Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis supranta, kad lėšų poreikis sveikatos apsaugai artimiausiais dešimtmečiais tik augs, nes populiacija sensta, nuolat išrandamos vis naujesnės, sudėtingesnės ir brangesnės medicinos tecnologijos, vaistai ir pan. Deja, galimybės skirti vis didesnę valstybės biudžeto dalį sveikatos apsaugos tikslams yra ribotos. Todėl pagrindiniai „žaliosios" sveikatos politikos siekiai yra pašalinti grėsmes sveikatai - tai yra ypatingą dėmesį skirti taršos mažinimui, triukšmo kontrolei, atliekų perdirbimui, maisto produktų gamybai, keičiant sveikatos apsaugos finansavimo modelį, skatinant sveiką gyvenimo būdą, ligų prevenciją, vystant pirminio lygio sveikatos priežiūrą.

Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks vykdyti skaidriai finansuojamą, užtikrinančią piliečio lygiateisiškumą ir aktyvų dalyvavimą priimant sprendimus sveikatos apsaugos ir sveiko gyvenimo būdo politiką.

Politikos prioritetai:

1. Teisingumas ir lygiateisiškumas suteikiant asmens sveikatos paslaugas.
2. Pilietis – aktyvus sveikatos apsaugos sistemos dalyvis.
3. Pinigai seka paskui ligonį, o paslaugos kaina atitinka kokybę.
4. Ligų prevencija, šeimos, bendruomenės, visuomenės sveikatos saugojimas ir stiprinimas.
5. Skaidrumas sveikatos apsaugos finansavime.
6. Sveikos gyvensenos įpročių ugdymas ir puoselėjimas visą gyvenimą.
7. Privačių ir valstybinių sveikatos priežiūros įstaigų lygiateisiškumas.

8. Aktyvaus poilsio kultūros ir sveiko gyvenimo būdo skatinimas.

Norint pasiekti ilgalaikį tikslą, reikia:

1. Naudoti operatyvų ir racionalų sveikatos apsaugos finansavimo būdą, remiantis Lietuvos sveikatos apsaugos rodikliais

Būtina nuolat vykdyti tęstinę išlaidų atskiroms medicinos sritims įtakos šalies gyventojų sergamumui analizę, o gautus duomenis lyginti su kitų Europos šalių rodikliais. Atsižvelgiant į gautus duomenis, būtina operatyviai koreguoti finansavimo sritis, finansinius išteklius nukreipiant toms sritims, kuriose Lietuvos sveikatos apsaugos rodikliai ypač blogi arba stebimas staigus situacijos blogėjimas.

2. Ypatingą dėmesį skirti sveikatos apsaugos teisinės bazės ir valdymo funkcijų pertvarkymui

Būtina atidžiai išnagrinėti su sveikatos apsauga susijusiose valstybės valdymo srityse inicijuojamus teisės aktus ir valstybiniu lygiu priimamus sprendimus pagal jų atitikimą visuomenės sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo prioritetui. Būtina peržiūrėti valstybinio medicinos audito funkcijas, siekiant, kad pagrindinis jo uždavinys būtų ne pažeidimų konstatavimas, o efektyvi ir veiksminga kokybės kontrolės sistema, užtikrinanti pacientų saugumą. Didelį dėmesį skirti žalos atlyginimo problemai, kuriant sistemą, užtikrinančią, kad žalos atlyginimas nesupriešintų mediko ir paciento. Būtina aiškiai nustatyti sveikatos paslaugas, finansuojamas valstybės lėšomis bei iš papildomo sveikatos draudimo.

3. Stiprinti visuomenės sveikatą, diegiant naujas pagalbos formas

Prioriteto tvarka plėtoti šeimos gydytojo, specializuotos ambulatorinės pagalbos, dienos stacionaro, dienos chirurgijos paslaugas. Skatinti privačių pirminės sveikatos priežiūros įstaigų plėtrą. Kurti teminiais paslaugų tinklais pagrįstą kompleksinę sveikatos ir socialinių paslaugų industriją, kad sveikatos priežiūros paslaugos būtų prieinamos visiems gyventojams.

4. Skatinti sveiką gyvenseną ir formuoti sveiką ir ekologišką žmogaus aplinką valstybiniu mastu

Siekti, kad visi inicijuojami šalies ūkį reglamentuojantys teisės aktai ir priimami sprendimai atitiktų visuomenės sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo prioritetus, ypatingą dėmesį skiriant vaikų aplinkos sveikatinimui. Reikia motyvuoti darbdavius ir dirbančiuosius investuoti į sveikatos saugojimą. Būtina peržiūrėti vykdomų profilaktinių sveikatos programų efektyvumą ir diegti naujas, kartu didinant gyventojų informuotumą apie ligas, jas sukeliančias priežastis, žalingų įpročių poveikį sveikatai bei ugdyti sveikos gyvensenos nuostatas. Reikia stiprinti aplinkos veiksnių keliamos rizikos gyventojų sveikatai stebėseną.

5. Skatinti, ugdyti ir stiprinti suaugusių ir vaikų fizinį aktyvumą, didinti fizinės kultūros svarbos visuomenėje pripažinimo deklaravimą.

Sporto klubų, sporto mokyklų, visuomeninių sporto organizacijų veikla turi būti visokeriopai skatinama. Būtinai sudaryti palankias sąlygas suaugusių ir vaikų fizinio aktyvumo formavimui, tinkamų socialinių nuostatų kūno kultūros vertybių atžvilgiu susidarymui, Siekiant ugdyti vaikų fizinį aktyvumą, reikia įgyvendinti sportinę veiklą neformaliojo

švietimo srityje plėtojančias priemones bei užtikrinti sportinių veiklų organizavimo finansavimą valstybiniame, savivaldybių ir bendruomenių lygyje.

Aplinkos apsauga

Žmogus, saugantis gamtą ir tausojantis jos išteklius, visų pirma, rūpinasi savo ir aplinkinių gyvenimo gerove ir kokybe. Lietuvos Žaliųjų Sajūdis sieks, kad mūsų visuomenė ir kiekvienas jos pilietis gerai suprastų, kodėl mes visi privalome rūpintis gamta ir jos ištekliais kasdieną taip, kaip mes prižiūrime ir saugome savo namus. Tik tokiu atveju mūsų piliečiai gyvens saugioje ir švarioje aplinkoje, patys ją aktyviai ir sąmoningai prižiūrės bei puoselės.

Šiam tikslui pasiekti būtų tikslinga:

1. Aktyviai saugoti ir atsakingai tvarkyti natūralų Lietuvos kraštovaizdį

Kraštovaizdis yra svarbus gamtinis išteklis, apimantis miestų ir kaimų vietoves, miškus, vandenis ir laukus, sudarantis sąlygas kokybiškam žmonių gyvenimui ir veiklai. Jis yra tautinio identiteto pamatas ir viena iš svarbiausių gyvenimo kokybės dalių. Kraštovaizdžio išsaugojimas ir jo atsakingas tvarkymas, tenkinant ekonominius, socialinius, kultūrinius, ekologinius ir estetinius mūsų visuomenės poreikius bei pristatant Lietuvą užsienio svečiams, yra vienas svarbiausių Lietuvos Žaliųjų Sajūdžio uždavinių aplinkos apsaugos srityje. Be to, atsakingas kraštovaizdžio tvarkymas ir planavimas gali padėti kurti naujas darbo vietas, skatinant atvykstamojo ir vietinio turizmo plėtrą ir saugomose teritorijose, prisilaikant visų teisės aktų reikalavimų. Saugant ir tvarkant šalies kraštovaizdį reikia didinti visuomenės, privačių ūkio subjektų ir valstybinių institucijų supratingumą apie kraštovaizdžio vertę, aktyviai vykdyti švietėjiškas priemones, pagerinti savo kraštovaizdžio pažinimą, nustatant pokyčius ir veiksnius, įtakojančius kraštovaizdžio vertę, o kraštovaizdžio saugojimo ir atsakingo tvarkymo politiką įgyvendinti priimant kraštovaizdžio apsaugai, tvarkymui ir/ar planavimui skirtus kokybiškus teisės dokumentus, atspindinčius visuomenės teisėtą interesą apsaugoti mūsų kraštovaizdį ir tinkamai jį tvarkyti, tuo pačiu siekiant, kad viešosios erdvės ir miškai didesne dalimi išliktų valstybės nuosavybe ir būtų laisvai prieinami visai visuomenei.

2. Išsaugoti biologinę įvairovę Lietuvoje

Biologinė įvairovė, įskaitant genetinę, rūšių ir ekosistemų įvairovę, sudaro gyvenimo pagrindą ir yra labai svarbi žmogaus sveikatos, gyvenimo kokybės ir gerovės požiūriu. 2010-ieji Jungtinių Tautų buvo paskelbti Tarptautiniais biologinės įvairovės metais, tačiau ji nyksta greitai dėl to, kad mes netinkamai naudojame gamtos išteklius, norėdami vis daugiau gaminti, norėdami vis daugiau vartoti, norėdami nevaržomai prekiauti ir keliauti. Pažymėtina, kad biologinės įvairovės nykimas gali destabilizuoti ekosistemas ir labai stipriai susilpninti jų gebėjimą atsispirti stichinėms nelaimėms, tokioms kaip potvyniai, sausros, uraganai bei žmonių veiklos įtakojamiems reiškiniams, kaip klimato kaita. Visiškai aišku, kad klimato kaita tiesiogiai įtakoja biologinę įvairovę, todėl šios dvi problemos negali būti sprendžiamos atskirai. Būtina peržiūrėti visas taikomas biologinės įvairovės saugojimo priemones, numatyti prioritetines, kurias būtina įgyvendinti dabar, kad vėliau nebūtų per vėlu tai padaryti.

3. Saugoti gamtos išteklius, racionaliai bei taupiai juos naudoti

Racionalus mus supančių gamtinių išteklių (vandens, oro ir žemės) naudojimas ir tausojimas pagerina ryšį tarp žmogaus ir jį supančios aplinkos. Lietuvoje yra pakankamos gėlo vandens atsargos, mes kvėpuojame mažai užterštu oru, palyginus su kitomis Europos Sąjungos ar pasaulio šalimis, mes pakankamai pasyviai naudojame savo žemės paviršiaus gamtinius išteklius, tuo pačiu, palyginus su kitomis šalimis, mažai teršiame aplinką. Reikia ir toliau aktyviai įgyvendinti atitinkamas priemones, saugant vandens, oro, žemės išteklius nuo gyvenamosios ir gamybinės veiklos teršimo, aktyviai diegiant įvairias valymo sistemas ir pan., skatinant tai daryti ne tik žodžiais ar pareiškimais, bet ir sukuriant palankias sąlygas tokioms investicijoms, tame tarpe panaudojant Europos Sąjungos paramos lėšas. Pagrindinė problema, tausojant ir saugant gamtinius išteklius Lietuvoje, kurią reikia spręsti dabar ir šiandien, yra atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas. Nerūšiuotų atliekų kiekiai dramatiškai auga ir kelia didžiules problemas gamtinei aplinkai ir žmonių sveikatai. Lietuvos gamtos kampeliai gali virsti eiliniais savartynais, nes šiukšles, ypač iš miestų, reikia kažkur išvežti, kadangi dabartinė atliekų surinkimo ir išvežimo sistema neskatina gyventojų rūšiuoti komunalines atliekas taip, kad į savartynus patektų tik labai maža dalis nuo visų atliekų kiekio. Reikalingas sumanus atliekų tvarkymas naudingas ekonomiškai, socialiai ir aplinkosaugos požiūriu. Būtina pasirinkti ir ryžtingai įgyvendinti efektyviausią kaštų naudos požiūriu komunalinių, atsiradusių buityje bei gamybos ir kitoje ūkio veikloje susidarančių atliekų tvarkymo sistemą, siekiant iš esmės sumažinti atliekų išvežimą į esamus savartynus, tuo pačiu tai padės stipriai sumažinti neigiamą įvairiausių atliekų poveikį gamtinei aplinkai bei žmonių sveikatai ir užtikrinti antrinių atliekų surinkimą ir perdirbimą, o iš biologiškai skaidžių atliekų - gaunamos energijos panaudojimą šilumos energijai gaminti.

4. Aktyviai puoselėti ekologinę kultūrą

Dauguma mūsų visuomenės piliečių yra pakankamai subrendę ir pozityviai nusiteikę aplinkos apsaugos atžvilgiu. Tačiau ne visi mes surenkame šiukšles po buvimo gamtoje, toli gražu ne visi rūšiuojame atliekas ir t.t. Todėl yra labai svarbu nuo mažumės formuoti atsakingą požiūrį į ekologines tradicijas, aktyviai jas skiepyti šeimoje, mokykloje, darbovietėje ir pan. Tik mes visi kartu, rodydami pavyzdį vieni kitiems, mesdami šiukšles ten, kur joms yra skirta vieta išmesti, nepamiršdami jas išrūšiuoti prieš tai, galime sukurti sveiką ir gamtai draugišką aplinką, kurioje malonu gyventi ir dirbti. Labai svarbu, aktyviai puosėlėjant ekologinę kultūrą, yra skatinti visuomenę mažinti bereikalingą vartojimą. Be to, būtina nuolat informuoti visuomenę apie maisto ir nemaisto produktų saugumą, aktyviai remiant ekologiškų produktų gamybą ir vartojimą.

Žinių visuomenė, mokslas ir švietimas

Šiandien Lietuvoje švietimo ir mokslo sistemai trūksta atvirumo ir bendruomeniškumo, ji orientuojasi į kiekybę, o ne į kokybę. Švietimas ir mokslas mūsų šalyje laikomas ne prioritetine sritimi, todėl yra didelė rizika likti skurdžia Europos provincija ir ateityje. Žinių visuomenės kūrimas suprantamas siaurai, kaip viešųjų interneto paslaugų plėtra, nekreipiant didelio dėmesio į informacijos prieinamumą, jos decentralizaciją ir atvirųjų technologijų naudojimo būtinybę.

Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks, kad mokslas ir išsilavinimas Lietuvoje būtų laikomas didžiausia vertybe tiek jos piliečiams, tiek valstybei, o žinių visuomenės kūrimas būtų suprantamas kaip atviros, išsilavinusios ir besimokančios visuomenės plėtra ir vystymąsis.

Norint pasiekti užsibrėžtus tikslus švietimo ir mokslo bei žinių visuomenės srityse yra būtina:

1. Reformuoti švietimo sistemą

Laisvai mąstančios, tolerantiškos ir nepriklausomos asmenybės ugdymas turi būti skatinamas jau nuo ikimokyklinio ugdymo įstaigų, todėl švietimo sistemos puoselėjimas yra laikomas absoliučiu ir aukščiausiu mūsų partijos prioritetu. Turime atkurti mokytojo–pedagogo prestižą visuomenėje. Jaunimas turi būti auklėjamas tolerancijos kitaip mąstančiam žmogui tradicijomis, skatinamas mąstyti analizuojant situaciją bei kritiškai vertinant aplinką. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas popamokinei moksleivių veiklai, skatinant įvairiausių būrelių kūrimąsi mokyklose. Svarbu, kad tuo suinteresuotos būtų net ir pačios mažiausios mokyklos, kadangi, tik užėmę jaunimą bei tuo pačiu atskleisdami jo gerąsias savybes, ugdysime kūrybingą ir tolerantišką tautą, tuo pačiu mažinsime nusikalstamumą mūsų visuomenėje. Ugdymo procese ypatingai turi būti akcentuojamas ilgaamžis Lietuvos daugiatautiškumas ir sugebėjimas sugyventi ir kurti kartu su kitų tautybių žmonėmis. Tautinė ir religinė tolerancija – tai vienas esminių šiuolaikiškos ir brandžios visuomenės bruožų. Be to, esame įsitikinę, kad tik būdami tolerantiški vienas kitam galėsime gerbti ir saugoti mus supančią gamtą, išugdyti Lietuvą mylintį žmogų, o tuo pačiu ir stiprią Lietuvą. Naujos bendrojo lavinimo mokymo programos turi ugdyti kritinį mąstymą, ekologinę kompetenciją, o gautos žinios turi būti siejamos su praktika. Naujos programos turi skatinti grupinį darbą ir projektinę veiklą, pilietiškai bei socialiai atsakingą elgesį, populiarinti svarbiausias mokslo naujoves.

2. Pertvarkyti aukštąjį mokslą ir reformuoti studijų krepšelių sistemą

Aukštojo mokslo finansavimas turi būti valstybinės svarbos reikalas ir ši veikla būtų prilyginta ilgalaikei investicijai, o ne trumpalaikio pelno siekimui. Todėl švietimo įstaigų tinklas bei švietimo politika turi būti aiškios valstybės švietimo politikos dalis, o ne perleistas „menamai“ aukštųjų mokyklų konkurencijai. Įsipareigojame gerbti ir puoselėti Konstitucijoje užfiksuotą aukštųjų mokyklų autonomijos principą, nes tik laisvoje nuo politinės įtakos terpėje gali gimti laisva mintis ir formuotis laisva, kritiškai mąstanti ir nepriklausoma asmenybė. Valstybė neturi smulkmeniškai reguliuoti aukštųjų mokyklos veiklos. Kontrolė turi būti orientuota į galutinės veiklos rezultatą. Prieš nustatant tokio finansavimo prioritetus, būtina kritiškai įvertinti studijų programas tarptautiniame kontekste, kad studentai gautų tik kokybiško mokslo paslaugas, o aukštasis mokslas būtų laisvai prieinamas visiems norintiems studijuoti. Studijų krepšelių sistema turi būti orientuota į kokybę, o ne į kiekybę, į asmenybės tobulėjimą ir visuomenės bei valstybės interesų tenkinimą, skatinanti tarptautiniu mastu patrauklias bei į ateities technologijas ir iššūkius orientuotas studijų programas.

3. Paremti konkurencingą tarptautiniu mastu mokslą

Finansinė ir administracinė parama tarptautiniu mastu konkurencingam mokslui ir tyrėjams, pritrauktų šviesiausius Lietuvos, Europos ir pasaulio protus, pakeltų Lietuvos aukštojo mokslo prestižą. Moksliniai tyrimai pasiektų tarptautinį lygį ir jų taikymai taptų visuomenės progreso varikliu. Investicijos į mokslą turėtų orientuotis į konkurencingus mokslo rezultatus. Žymi dalis investicijų į mokslą turėtų tekti atviriems projektams, kurių rezultatas būtų laisvai visuomenei prieinamos žinios.

4. Sukurti naują žinių visuomenės modelį Lietuvoje

Norint sukurti žinių visuomenę Lietuvoje, visų pirma reikia skatinti skaidrumą, bendruomeniškumą, informacijos prieinamumą (laisvąsias licenzijas), skatinant jas naudoti valstybinių įstaigų kuriamiems duomenims licencijuoti, decentralizaciją, atvirųjų technologijų naudojimą, interneto teikiamų galimybių išnaudojimą, atvirosios programinės įrangos viešajame sektoriuje naudojimą, viešajame sektoriuje naudojamą nuosavybinę programinę įrangą pakeisti atviro kodo programine įranga. Visuotinis technologinis raštingumas turi tapti norma, o jam sukurti ir palaikyti turi būti sukurta mokymosi visą gyvenimo sistema, apimanti visas Lietuvos visuomenės amžiaus grupes.

Užsienio politika

Valstybė, kuri efektyviai išnaudoja savo diplomatiją, ginančią nacionalinius šalies interesus ekonomikos, saugumo, žmogaus teisių bei tarptautinių santykių srityse, visada susilaukia tarptautinio dėmesio, pripažinimo bei pagarbos. Sėkminga užsienio politika, kaip strategijų bei jų kryptingo įgyvendinimo visuma, skatina verslą, investicijas, ugdo savo šalies piliečių pasitikėjimą valstybe bei tikėjimą jos ateitimi. Po įstojimo į tokias tarptautines organizacijas, kaip ES bei NATO, Lietuvos diplomatija nesugebėjo išlaikyti aiškios krypties, abipusiai naudingų santykių su kitomis šalimis, ypač su kaimynais.

Lietuvos Žaliųjų Sajūdis sieks vykdyti „žaliąją“ tarptautinę politiką, kurios tikslas yra naujų vertybių socialinėje, politinėje ir ekonominėje erdvėje įtvirtinimas, atspindint visų Lietuvos žmonių poreikius gyventi saugioje ir neužterštoje aplinkoje.

Norint pasiekti užsienio politikos ilgalaikį tikslą reikia:

1. Reformuoti Lietuvos užsienio politikos vykdymą taip, jog ši efektyviai tarnautų šalies bei jos piliečių interesams

Už Lietuvos užsienio politiką tiesiogiai yra atsakinga Prezidento institucija. Kartu šalies diplomatinėje veikloje ir jos užsienio politikos formavime dalyvauja Užsienio reikalų ministerija, Seimo užsienio reikalų komitetas, Lietuvos diplomatinės atstovybės. Bendradarbiavimas tarp minėtų institucijų, įgyvendinant pagrindines užsienio politikos gaires yra nepakankamas. Be to, institucijų darbas dažnai dubliuojamas. Lietuvos Žaliųjų Sajūdis siūlytų įvertinti besidubliuojančias funcijas bei užsienio politikos formavime dalyvaujančių institucijų veiklą ir jų darbo efektyvumą. Kadangi Lietuva turi ribotus finansinius ir žmogiškuosius išteklius, tame tarpe ir diplomatinius, Lietuvos užsienio politika turėtų koncentruotis tik į pagrindines kryptis – regioninę kaimynystės politiką, santykius su sąjungininkais NATO ir ES. Pašalinis dėmesys demokratijos, jos vertybių sklaidai bei gynybai turi būti svarstomas itin atidžiai, planuojant visus turimus išteklius.

2. Numatyti aiškią užsienio politikos strategiją, jos prioritetus ir šių laikytis

Lietuvos Žaliųjų Sajūdžio manymu, pastaruoju metu Lietuvos užsienio politika tapo asmeninių ambicijų bei politinių intrigų įkaite, be aiškios vizijos ir atsakomybės supratimo. Lietuvos diplomatų žodžiai apie santykius su kitomis valstybėmis, verslo institucijomis bei organizacijomis, bendradarbiavimu su savo šalies piliečiais bei institucijomis skiriasi nuo realių darbų. Numačius aiškias užsienio politikos gaires, būtina prižiūrėti jų įgyvendinimo efektyvumą. Kadangi Užsienio politika yra ilgalaikė, būtina sutarti dėl aiškių tikslų ir

prioritetų (Lietuvos santykiai su kaimyninėmis valstybėmis, Lietuvos nacionaliniai interesai tarptautinėse institucijose, tokiose, kaip ES, NATO, TVF, Pasaulio Bankas ir pan., Lietuvos verslo atstovavimas ir naujų rinkų paieška įvairiose pasaulio šalyse). Tarptautiniai santykiai su visomis valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis turi būti grindžiami abipusės pagarbos, supratimo, naudos ir atsakingumo principais.

3. Remti „žaliąsias“ iniciatyvas užsienio politikoje

Lietuvos Žaliųjų Sajūdis suvokia, jog globalinių procesų metu išryškėjo tarptautinės iniciatyvos, skirtos apsaugoti valstybes bei regionus nuo gamtą žalojančių procesų (pvz., atominių elektrinių statyba Baltarusijoje, netoli Vilniaus ir Rusijos Federacijos Kaliningado srityje). Todėl reikia pasinaudoti galimybėmis ir turimomis diplomatinėmis išgalėmis prisidėti prie tarptautinės bendruomenės veiklos, saugant Lietuvos žmones ir jos gamtos išteklius nuo potencialių pavojų atsiradimo kaiminystėje. Lietuvos diplomatija turėtų aktyviai remti taikos iniciatyvas visame pasaulyje ir skatinti nesmurtinę politiką. Lietuvos diplomatai turi būti pajėgūs perimti tarpininkų vaidmenis konfliktų zonose ir padėti spręsti tarptautines problemas. Tam būtina labiau ir efektyviau bendradarbiauti su tarptautinėmis organizacijomis, tokiomis kaip JTO.

Socialinė politika

Pasaulinės krizės padariniai (nedarbas, ypač jaunimo tarpe, įmonių bankrotai, jų nemokumas ir t.t.), krizės metu ir prieš pat ją vykdoma socialinė politika Lietuvoje, didelis emigracijos mastas sudaro visas prielaidas ne tik tolesnei ekonomikos stagnacijai Lietuvoje, bet gresia lietuvių tautos išnykimu ateityje. Tuo pačiu pažymėtina, kad valstybinio socialinio draudimo sistema ir vykdoma politika šioje srityje pernelyg orientuota į samdomus dirbančiuosius ir neaprėpia kito ekonominio aktyvumo asmenų arba skatina juos slėpti gaunamas pajamas (menininkai, kūrybiniai darbuotojai, kaimo žmonės, asmenys, dirbantys tik šešėlinėje ekonomikoje ir pan.). Žemas gyvenimo lygis kaimuose ir miestuose – viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių socialinio draudimo įmokos yra nepakankamos, norint subalansuoti socialinio draudimo sistemą, o dėl visuomenės senėjimo tendencijų, gali iškilti socialinio draudimo finansavimo problemos jau netolimoje ateityje, nes valstybės skolinimosi galimybės nėra beribės.

Bendras žaliosios socialinės politikos, kurią vykdys Lietuvos Žaliųjų Sajūdžio partija, ilgalaikis tikslas yra užtikrinti palankias sąlygas ilgalaikiam ir subalansuotam ūkio augimui, kaip būtinai socialinės atskirties mažinimo prielaidai. Kartu Lietuvos Žaliųjų Sajūdžio partija sieks tvaraus, gamtą ir ateities kartų gyvenimo sąlygas tausojančio visuomenės solidarumo - t.y., socialinės ekologijos - bendro Lietuvos žmonių pasitikėjimo vienas kitu ir pasirengimo bendradarbiauti tarpusavyje, remiantis socialinio teisingumo, žmonių lygiavertiškumo ir socialinės atsakomybės vienas kitam bei ateities kartoms principais.

Norint įgyvendinti ilgalaikį tikslą, Lietuvos Žaliųjų Sajūdžio socialinė politika siekia:

1. Plėtoti vaikų ir šeimos gyvenimo kokybės sąlygas taip, kad vaikų gimstamumas ir jų esminių poreikių tenkinimas leistų visuomenei atsinaujinti

Reikia sudaryti visas sąlygas ne tik gimdyti vaikus, bet ir tinkamai auginti ar prižiūrėti juos, ne tik remiant tiek motinystės, tiek tėvystės atostogas ne mažiau kaip dvejus metus, bet iš esmės plečiant ikimokyklinių ir mokyklinių įstaigų tinklo kūrimą ir plėtrą kuo arčiau prie vaikų gyvenamosios vietos, skatinant nuotolinių darbo vietų kūrimą, skatinant mamas ar tėčius dirbti nepilnu etatu, tuo pačiu išsaugant šias darbo vietas jiems ar joms.

2. Skatinti ir plėtoti visuomenės solidarumą

Reikia toliau plėsti socialinį dialogą ir stiprinti socialinio teisingumo patirtį tarp darbdavių bei darbo rinkos dalyvių, įvairinant jo formas bei užtikrinant šio proceso skaidrumą. Iš vienos pusės, verslas privalo suprasti, kad mokėti visus mokesčius ir būti socialiai atsakingu yra vienintelė tesinga pozicija, iš kitos pusės, valstybė turi sudaryti visas sąlygas verslui plėtotis bei verslui pasiūlyti tokią mokesčių sistemą, kuri skatintų verslą sąžiningai sumokėti visus mokesčius bei pajusti sumokėtų mokesčių akivaizdžią naudą ne tik sau, bet ir visai visuomenei

3. Didinti darbingo amžiaus žmonių galimybes kurti savo verslą, įsidarbinti, plėsti savo kompetencijas, paklausias darbo rinkoje, mažinti skurdo lygį ir socialinę atskirtį

Dėl ekonomikos nuosmukio Lietuvoje smarkiai padidėjo nedarbo lygis, ypač jaunimo tarpe, bei ilglaikių bedarbių. Esama profesinio rengimo sistema nepakankamai išplėsta ir dar nepajėgia užtikrinti visuotinio profesinio mokymo perorientavimo, kvalifikacijos, atitinkančios rinkos poreikius, lankstumo. Pastebimos disproporcijos tarp profesinio rengimo, kvalifikacijos tobulinimo poreikio ir jo tenkinimo galimybių, ne visiems gyventojams prieinama profesinė informacija, netobula profesinio orientavimo ir konsultavimo sistema, nepakankamai dėmesio skiriama specialius poreikius turintiems ir pažeidžiamiems asmenims (neįgaliesiems, jaunimui, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų asmenims, kalbinėms/tautinėms mažumoms, priešpensijinio amžiaus asmenims, ilgalaikiams bedarbiams). Būtina pažymėti, kad valstybės mokesčių politika mažo ir smulkaus verslo atžvilgiu nesukuria prielaidų kurti savo verslo, tuo pačiu užsidirbti pajamas patiems ir neprašyti iš valstybės socialinės pašalpos. Sukūrus visas tinkamas sąlygas verslui plėtotis, ypač kaime, jaunimas bus skatinamas mokytis, dirbti ir užsidirbti Lietuvoje.

4. Sumažinti skurdą Lietuvoje

Ekonominis nuosmukis sąlygojo pajamų kritimą daugumai darbingų piliečių ir su tuo susijusį gyvenimo lygio smukimą. Žemas gyvenimo lygis neretai sudaro prielaidas nusikalstamumo ir girtavimo didėjimui, probleminių šeimų skaičiaus augimui bei kitoms socialinėms problemoms. Lietuvos Žaliųjų Sajūdžio partija, siekdama sumažinti skurdą Lietuvoje, siekia išlyginti pajamų nelygybę, taikant įvairias poveikio priemones, skatinančias verslumą, palankios ir socialiai teisingos mokesčiams aplinkos kūrimą, įsidarbinimo galimybių didinimą, apsirūpinimo būstu jaunimui programos parengimą, paramą daugiavaikėms šeimoms ir t.t.

Socialinė politika, vykdoma Lietuvoje, privalo būti prevencinė – t.y., užkertanti kelią kilti įvairioms socialinėms problemoms, komplementari - (tarpusavyje papildanti) švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos programas, turi remtis socialinių investicijų pakankamumo ir kokybinio veiksmingumo principais.

Lyčių, rasės ir religijos lygybės principo užtikrinimas

Mes, Lietuvos Žaliųjų Sąjūdžio partija, kurdami socialinės aprėpties visuomenę, sieksime, kad būtų užtikrinamos vienodos galimybės visiems, t.y., nepriklausomai nuo lyties, rasės ir religijos, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, išsilavinimo, profesijos, užimamų pareigų, neįgalumo, amžiaus, įsitikinimų, Socialinio teisingumo bus siekiama visose srityse, atveriant daugiau galimybių kiekvienam naudotis šalies ekonominiais ir kultūriniais pasiekimais, sudarant sąlygas saugoti ir stiprinti sveikatą, mokytis, tobulėti ir dirbti.

Bus vadovaujamasi nuostata, kad kiekvieno asmens, nepriklausomai nuo lyties, rasės ir religijos, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, išsilavinimo, profesijos, užimamų pareigų, neįgalumo, amžiaus, įsitikinimų įtraukimas į ekonomines, socialines bei kultūrines veiklas kartu yra viešosios politikos tikslas bei priemonė, kuri padidina visuomenės išteklius šiam tikslui pasiekti. Šiandienos išlaidos atskirties mažinimui yra investicija į ilgalaikį gerovės augimą.

Teisė ir teisėtvarka

Esminė teisinės sistemos funkcionavimo problema šiandieninėje Lietuvoje yra visuotinai palaikomas ir kurstomas nepasitikėjimas teismų, prokuratūros, ikiteisminio tyrimo institucijų veikla. Kita vertus, nėra imamasi jokių esminių reformų iš esmės apsiribojant tik „pirmųjų“ asmenų (siekiant lojalumo esamai politinei daugumai) pakeitimu. Teisėsaugos sistemos efektyvumo didinimas gali būti pasiektas tik bendradarbiaujant bei stengiantis kartu šalinti egzistuojančias šios sistemos ydas, užtikrinant, kad visos reformos būtų grindžiamos išimtinai racionalia ir į galutinį rezultatą nukreipta politika, o ne populizmu, politinių reitingų didinimu bei siaurų interesų tenkinimu.

Pamatinė teisinės ir demokratinės valstybės įdėja, mūsų nuomone, yra visų asmenų lygybė prieš įstatymą ir teisės teisingumas bei viršenybė. Norint įgyvendinti šiuos tikslus turime pasiekti, kad į teisę visuomenė žvelgtų kaip į būtinas ir teisingas bendro sugyvenimo taisykles, kurių laikantis yra užtikrinama darni visuomenės raida bei kiekvieno visuomenės nario individualių ir visuomeninių interesų derinimas. Todėl iš principo išgyvendinsime praktiką, kai įstatymai priimami siaurų grupių ar atskirų asmenų interesų tenkinimui. Kita vertus, stengsimės visokeriopai vengti per detalaus įvairių gyvenimo sričių teisinio reguliavimo, paliekant kaip galima daugiau vietos atskirų asmenų bei bendruomenių apsisprendimo laisvei. Valstybė neturi reguliuoti tų sričių, kuriose reguliavimas nėra sąlygojamas asmens laisvių apsaugos bei visuomenės interesų.

Siekiant įgyvendinti nurodytus siekius, Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks:

1. Saugoti ir stiprinti teismų nepriklausomumą

Teismai, kaip viena iš pamatinių valstybės valdžių, turi būti gerbiami ir puoselėjami. Nepriklausomų ir kvalifikuotų teismų egzistavimas – tai esminė demokratinės visuomenės ir teisinės valstybės egzistavimo sąlyga. Kita vertus, teismų sistema yra neatsiejama valstybės ir visuomenės gyvenimo dalis, todėl teisėjais turi būti skiriami tik pačios aukščiausios kvalifikacijos ir pakankamą gyvenimo patirtį turintys teisininkai. Bet kokių korupcinių apraiškų pasireiškimas teismų veikloje privalo būti baudžiamas pačiu griežčiausiu būdu. Tam būtina stiprinti ikiteisminio tyrimo bei specialiųjų tarnybų veiklos kokybę. Kadangi teismai

teisingumo vykdymo procese yra nepriklausomi, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas kandidatų į teisėjus atrankos sistemai, o siekiant užtikrinti svarbiausių visuomenės grupių dialogą, darbo, šeimos ir komercinių bylų nagrinėjimo procese turi būti įvestas tarėjų institutas, kuris tuo pačiu užtikrins ir specialių žinių buvimą teismo procese bei iš esmės pagreitins teisingumo vykdymą.

2. Iš esmės pakeisti esamą prokuratūros sistemos funkcionavimą

Prokuratūros sistema šiuo metu yra labiausiai priklausoma nuo politinių įtakų iš visos teisėsaugos institucijų sistemos. Begalinis jos reformavimas iš esmės reiškia ne ką kitą, kaip protingos ir į efektyvų rezultatą nukreiptos reformos nebuvimą, kuri paprastai apsiriboja tik generalinio prokuroro pakeitimu. Esminė prokuratūros sistemos bėda yra jos gremėzdiškumas, pseudo-nepriklausomumas ir konkretaus prokuroro atsakomybės už konkrečių bylų tyrimą nebuvimas. Kontroliuojančių ir tikrinančių prokurorų yra žymiai daugiau, nei dirbančių su konkrečiomis bylomis. Tokia sistema suponuoja generalinio prokuroro atsakomybę už bet kurios bylos tyrimą, kas daro jį visiškai priklausomą nuo politikų, o prokuratūros darbą - neefektyvų. Todėl esamą sistemą pirmiausia būtina pakeisti tokiu būdu, kad būtų nustatyta aiški konkretaus prokuroro atsakomybė už konkrečios bylos ištyrimo bei ikiteisminio tyrimo kokybę.

3. Kokybiškai sustiprinti ikiteisminio tyrimo grandį ir policiją

Didžiausia baudžiamųjų bylų tyrimo kokybės problema Lietuvoje – kokybiškai silpna ikiteisminio tyrimo grandis. Maži atlyginimai lemia, kad ši sistema nepritraukia aukštos kvalifikacijos kadrų, o jauni specialistai, įgiję kiek patirties, stengiasi iš ikiteisminio tyrimo sistemos kaip galima greičiau pasitraukti. Šiandienos Lietuvoje praktiškai neliko specializuotos policijos rengimo institucijos, kas lemia ir ženkliai kritusią policininkų su specialiais įgūdžiais parengimo kokybę. Todėl būtina įsteigti specialaus pavaldumo neuniversitetinę, specializuotą aukštąją mokyklą. Suprantant, kad visuomenė į policininką turėtų žvelgti kaip į ramybės bei santarvės saugotoją ir pagalbininką, pirmiausiai reikia padidinti policijos autoritetą visuomenės akyse, šalinant bet kokias korupcijos apraiškas policijoje. Kita vertus, suprasdami, kad šioje sistemoje dirbantys pareigūnai kiekvieną dieną rizikuoja savo gyvybe, turime užtikrinti, kad valstybė pareigūnams garantuotų orų atlyginimą bei atitinkamas socialines garantijas. Šios priemonės padidins policininko profesijos atraktyvumą ir, laikui bėgant, pritrauks į sistemą kvalifikuotų bei jaunų sąžiningų žmonių. Siekiant policijos sistemos kokybinio lūžio, taip pat būtina užtikrinti glaudesnį policijos pareigūnų ir vietos bendruomenių bendravimą.

Nacionalinis saugumas ir krašto apsauga

Lietuvos geopolitinė bei strateginė padėtis istoriškai nėra saugi, todėl, nepaisant pasikeitusių geopolitinių realijų (narystė NATO), negali būti iliuzijų, jog šalies saugumui ateityje neiškils jokių grėsmių. Taip pat nėra abejonių, jog Lietuva vien turimomis karinėmis priemonėmis į tam tikras iškilusias grėsmes efektyviai reaguoti nebūtų pajėgi dėl ekonominės, demografinės bei socialinės padėties, dėl nepakankamų finansinių išteklių karinėms ir nacionalinio saugumo reikmėms suformuoti. Lietuva viena, be partnerių ir sąjungininkų paramos, nėra pajėgi reaguoti ir į grėsmes, kylančias informacinėje erdvėje. Nacionalinį saugumą užtikrina ne vien tik karinės ar kitos nacionalinio saugumo pajėgos. Visų pirma, stipri pilietinė bendruomenė yra nacionalinio saugumo pagrindas, o krizės atveju visų šių

elementų susitelkimas, tamprus bendradarbiavimas ir rezistencija bei narystė NATO gali užtikrinti Lietuvos nepriklausomybę.

Lietuvos Žaliųjų Sąjūdžio manymu, Lietuva turėtų realiai įvertinti savo galimybes ir investuoti į tas kryptis, kurios efektyviausiu būdu užtikrintų nacionalinį saugumą.

Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis sieks:

1. Toliau remti Lietuvos narystę tarptautinėse organizacijose

Tai yra vienas svarbiausių išorinio bei fizinio saugumo garantų. Lietuvos Žaliųjų Sajūdis sieks, kad NATO teikiamos saugumo garantijos bei priemonės, skirtos agresijos atveju apginti Lietuvą, būtų realios ir aktyvios. Iš kitos pusės, iškilus būtinybei, Lietuva su turimomis priemonėmis turėtų tapti ne tik išorinio saugumo vartotoja, bet ir tiekėja. Tai nereiškia, jog Lietuva turėtų besąlygiškai remti kiekvieną tarptautinių organizacijų iniciatyvą ir prisiimti galimybes viršijančius įsipareigojimus, tiek dalyvaudama tarptautinėse operacijose, tiek investuodama į karines pajėgas.

2. Remti nesmurtinius konfliktų sprendimo būdus

Šiuolaikiniuose tarptautiniuose tiek daugiašaliuose, tiek dvišaliuose santykiuose privalo vyrauti nesmurtiniai, taikaus dialogo ir bendradarbiavimo konfliktų sprendimo būdai. Lietuvos Žaliųjų Sajūdis sieks, jog Lietuva žymiai daugiau dėmesio skirtų nesmurtinių priemonių diegimui bei įgyvendinimui. Tam būtina plėsti įvairias bendradarbiavimo formas tarp įvairių institucijų, tame tarpe nevyriausybinių organizacijų.

3. Naudotis informacija bei viešumu, kaip pagrindiniais ginklais

Krašto apsaugos institucijos turėtų stiprinti savo tiesioginę veiklą – saugoti Lietuvą, jos institucijas bei piliečius nuo kylančių grėsmių ir joms iš anksto užkirsti kelią. Lietuvos Žaliųjų Sajūdžio manymu, valstybė turėtų telkti dėmesį ne į smurtiniams konfliktams pritaikyto ginkluotųjų pajėgų rezervo ruošimą, kurio nauda šiuolaikiniame konflikte yra abejotina, o pirmiausiai - į pilietiškumo, pasyvios rezistencijos, informacijos sklaidos programas. Lietuvos patirtis 1988 - 1991 m.m. parodė, kad būtent nesmurtinio pasipriešinimo priemonės, o ne karinės, yra efektyvesnės šalies nepriklausomybei apginti.

Politinės partijos „Lietuvos Žaliųjų Sąjūdis“ pirmininkas Juozas Dautartas